

Yarımçıq Elyazma'nın Günümüz Dede Korkut'u *

Yarımçıq Elyazma (Incomplete Manuscript) - Dede Korkut Today

Aynur BEŞKONAK (Sorumlu yazar / Corresponding author)

Dr., Azerbaycan Diller Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Merkezi, Bakü/Azerbaycan.
aynurbeskonak@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1605-0278

Özet

Çağdaş Azerbaycan edebiyatının en önemli temsilcilerinden olan Kamal Abdulla'nın eserleri geniş anlamda Türk edebiyatının milli kaynaklarından, mitoloji ve folklorlardan beslenir. Yazarın eserlerinin başlıca ilham kaynağı ise Dede Korkut Destanı'dır. Bunun önemli örneklerinden birisi yazarın Yarımçıq Elyazma adlı romanıdır. Yazar, Dede Korkut Destanı'ndan ilham alarak yazdığı romanda tarihsel olana yeni yorum getirerek farklı bir anlatı ortaya çıkarmıştır. Romanda en dikkat çeken husus destan kahramanlarının farklı şekilde ele alınmasıdır. Abdulla, destanın idealize edilmiş kahramanlarını Yarımçıq Elyama romanına birer günümüz insanı gibi dâhil eder. Bu bağlamda romanın en dikkat çeken karakteri Dede Korkut Destanı'nın bilge ve kutsal kişisi Dede Korkut'tur. Romandaki Korkut, destanın yüceltilip kutsallaştırılmış Korkut Atası'ndan farklı olarak yanlış yapabilen, nefesine yenilebilen, bireysel duygu ve düşünceleri ağır basan roman karakteridir. Yazarın bu yaklaşımı geniş çaplı okuyucu ve araştırmacı kütlesinin dikkatini çekmiştir. Azerbaycan'da büyük tartışmalara sebep olan roman, dünyanın farklı ülkelerinde de ilgi uyandırmış, romanla ilgili üç yüzden fazla makale yazılmıştır. Romanı çok tartışılır kalan yazarın kahraman ve olayları çağdaş döneme uyarlayarak kendine özgü, alışılmadık dışındaki yeniden kurgulamasıdır. Tarihi karakterleri şimdileştiren yazarın amacı, üzerinde tek yönlü araştırma yapılan olay ve kahramanlara farklı açıdan bakılmasını sağlamaktır.

Anahtar kelimeler: Yarımçıq Elyazma, Dede Korkut destanı, destan kahramanları, Dede Korkut, farklı yorum, eleştiri

Abstract

The work of Kamal Abdulla, one of the most important representatives of contemporary Azerbaijani literature, is broadly nourished by national sources of Turkish literature, mythology and folklore. The main source of inspiration for successful writer is the Book of Dede Korkut. The most obvious example of this is his novel Yarımçıq Elyazma. (Incomplete manuscript). The author created a different narrative by bringing a new interpretation to the historical novel he wrote inspired by the epic of Dede Korkut. The most striking point of the novel is that the epic heroes are handled differently here. Abdulla uses the idealized heroes of the epic in his novel Yarımçıq Elyazma like ordinary people. In this context, the

Atf / Citation: Beşkonak, A. (2024). Yarımçıq Elyazma'nın günümüz Dede Korkut'u. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 24(1), 29-42. <https://doi.org/10.32449/egetdid.1409885>

* Bu makale, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı'nda hazırlanmış Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'nde 579776 Tez numarası ile yer alan "Kamal Abdulla'nın Romanlarında Yapı ve İzlek" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

most striking character of the novel is Dede Korkut, the holy and wise person of the Dede Korkut Epic. Korkut in the novel is a character who can make mistakes and is equipped with individual feelings and thoughts, unlike the glorified and sanctified Korkut Ancestor. This approach has engaged the attention of a wide range of researchers and readers. The novel, which caused great controversy in Azerbaijan, aroused interest in many countries of the world, and more than three hundred articles were written about the novel. What makes the novel so controversial is the author's unique, unconventional approach to the heroes and events. The aim of the author, who related historical characters and events to present, looked at it from a different perspective.

Keywords: Yarımçıq Elyazma, book of Dede Korkut, epic heroes, Dede Korkut, different interpretation, criticism

Yarımçıq Elyazma Romanı

Birçok türde eser veren Kamal Abdulla, daha çok romanlarıyla tanınmaktadır. *Yarımçıq Elyazma* yazarın ilk romanıdır. İlk defa 2004 yılında Azerbaycan'da, 2006 yılında Ali Duymaz tarafından Türkiye Türkçesine *Eksik El Yazması* adıyla aktarılarak İstanbul, Ötüken Neşriyat'ta yayımlanan roman, 2014 yılında Türkiye'de tekrar yayımlanmıştır. Fransa, Rusya, Brezilya, Polonya, Mısır, Amerika, Avusturya, Kazakistan, Kırgızistan, İtalya, Montenegro, Japonya, Gürcistan ve İngiltere'de yayımlanan, yazarı dünya çapında tanıtan *Yarımçıq Elyazma*, Azerbaycan edebiyatı hakkında yeni düşüncelerin oluşmasını sağlamıştır.

Azerbaycan'da 2007 yılında modern roman dalında *Yarımçıq Elyazma* "Yılın Romanı" ödülünü almıştır. "Son onilliyin eseri" de seçilen, hakkında pek çok makale yayımlanan *Yarımçıq Elyazma*, ünlü eleştirmenler ve edebiyatçılar tarafından "postmodernizmin en parlak örneği" olarak nitelendirilmiştir (Qarayev, 2014, s. 335).

Eleştirmen Alişanoğlu Tehran, *Yarımçıq Elyazma*'nın Azerbaycan'da roman anlayışına yeni bir boyut kazandırdığını söyler. Prof. Dr. İsa Hebibbeyli, *Yarımçıq Elyazma* romanını "Kamal Abdulla'yı dünyaya tanıtan eser" olarak değerlendirir (Abdulla, 2016, s. 4).

Büyük ölçüde *Dede Korkut Destanı*'ndan beslenerek yazılan *Yarımçıq Elyazma* romanı filolog bilgin, Türkolog, destan bilimci, Dede Korkut uzmanı Abdulla'nın araştırmalarının ve bilgi birikiminin romanlaşmış hâlidir. Bu yönüyle postmodern roman örneğidir, "edebiyat alanında tarihsel olanla kurgusal olanın birlikte kullanımı"dır (Aşkaroğlu, 2015, s. 41).

Metinlerarasılık, zamanla oynama, psikolojik unsurlar, mitolojik öğeler, okuyucunun esere katılımını sağlaması bakımından postmodern roman örneği olan *Yarımçıq Elyazma*, Azerbaycan'da postmodern romanın ilk örneklerindedir. İsa Hebibbeyli, *Yarımçıq Elyazma* romanı ile Kamal Abdulla'nın Azerbaycan'da postmodernizmin oluşmasında ve şekillenmesindeki

önemine dikkat çeker (Abdulla, 2016, s. 15). Orhan Söylemez, kaynağını tarihten alan *Yarımçıq Elyazma* romanının zamanı ve mekânı aşarak insanlık değerlerine dokunabilen postmodern örnek olarak okuyucuya sunulduğu yorumunu yapar (Söylemez, 2015, s. 451). Sedat Adıgüzel, *Yarımçıq Elyazma* romanını anlatım teknikleri ve kurgusu bakımından birçok yeniliği bünyesinde barındıran önemli bir yapıt olarak değerlendirir (Adıgüzel, 2013, s. 135).

Yarımçıq Elyazma romanı 2014 yılında İtalya'da yayımlanır. İtalyan bilim insanı, yazar, eleştirmen ve düşünür Umberto Eco, eseri okuduktan sonra Kamal Abdulla'yı Milan'a davet eder. Eco, Abdulla'nın *Yarımçıq Elyazma* romanının entelektüel seviyesine dikkat çekerek ilginç tespitte bulunur: "Sizin romanınız celbedicidir. (İtalyanca – "avvincente"), amma onu plyajda oxumaq olmaz" (Abdulla, 2016, s. 52).

Entelektüel bir yazar olan, yaratıcılığının derin katında dünya edebiyatı deneyimi duran Kamal Abdulla'nın eserleri geniş anlamda Türk edebiyatının millî kaynaklarından, mitoloji ve folklordan beslenir. Yazarın eserlerinin başlıca ilham kaynağı ise *Dede Korkut Destanı*'dır. Destan, bir milletin idealize edilmiş tarihinin yansımasıdır. Azerbaycan-Türk folklorunun dev anıtı olan, Oğuz Türklerinin kahramanlıklarından bahseden *Dede Korkut Destanı*, "Türk Kültür ve medeniyetinin temel eserlerinden biridir" (Altınkaynak, 2022, s. 102).

Türk Dünyasının ortak mirası, Türk milletinin değerlerini yansıtan zengin sanat abidesi *Dede Korkut Destanı*'ndan ilham alınarak günümüze dek pek çok sayıda yeni eser yazılmıştır. Türkolog Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, bu konuyu: "Dede Qorqud kitabı milli medeniyetimizin tarixinde bir Dede Qorqud edebiyatı yaratmıştır" (Hacıyev, 2004, s. 4) şeklinde yorumlamıştır. *Yarımçıq Elyazma* romanı bunların bir örneğidir. Daha üniversite yıllarından *Dede Korkut Destanı* üzerinde bilimsel araştırmalar yapan, destanı her açıdan geniş çapta çözümleyen Abdulla'nın bilimsel araştırmalarının merkezinde *Dede Korkut Destanı* durur. Yazarın sanatsal faaliyeti de geniş çapta destandan beslenir. Bu özellik yazarın bütün eserleri için geçerli olmakla birlikte *Yarımçıq Elyazma* romanında daha belirgindir.

Neden *Yarımçıq Elyazma* (Eksik El Yazması)?

Roman, adını bir araştırmacının (bu araştırmacı Kamal Abdulladır) Azerbaycan Milli El Yazmaları Enstitüsü'nde eski bir el yazmasıyla karşılaşmasından alır. İlk bakışta kütüphanedeki diğer el yazmalarından biri gibi görünen ve iyice araştırılmayan, XII. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen bu el yazmasına karşı araştırmacı merakını yenemez. Ne var ki metin, okunaksız, eksik el yazmalarından oluşmaktadır. Romanını bu el yazmaları üzerine kurgalayan yazar, eseri *Yarımçıq Elyazma* olarak adlandırır. El yazmasında sayfaların eksik oluşu ve buna bağlı olarak bazı olayların yarım kalması yazarın bazı tahminler yürütüp yorumlar yapmasına sebep olur. *Yarımçıq Elyazma* da başlı başına 'ucu açık' roman türüne girer. Postmodern roman/anlatılar da sonu açık olarak biter

ve okurdan tamamlaması beklenir. “Bir metin, yorumcunun sonsuz iç bağlantılar keşfedebileceği açık uçlu bir evrendir” (Eco, 1997, s. 49). Yazarla birlikte okuyucu da el yazmasının eksik yerlerini tamamlamaya çalışarak metnin anlamsal üretimine katılmış olur.

Roman, kendi içinde dönüşümlü olarak verilen iki hikâyeden oluşmaktadır. Romanın birinci hikâyesinin konusu, *Dede Korkut Destanı* kahramanları ile ilişkilidir. Oğuz’da meydana gelen casusluk hâdisesi ve bunun etrafında şekillenen olaylardan bahseden bu bölümde Oğuz’un parçalanmasından endişe duyan Bayındır Han’ın işin aslını öğrenmek, Oğuz’u korumak maksadıyla mahkeme kurup Oğuz beylerini konuşurması yer alır. Dolayısıyla bu bölüm Oğuz’a sızmış casusun, Oğuz’un dâhili düşmanlarının bulunması için kurulmuş mahkemeden ve sorgu sırasındakileri yazması için görevlendirilen Korkut’un tuttuğu notlardan oluşur. Korkut’un günlük mahiyetindeki notlarının içine “saklanmış” ikinci hikâyeyi oluşturan diğer el yazması, Şah İsmail Hatayı’nın Çaldıran Savaşı ve sonrasında yaşadıklarıyla ilgili bilgilerin yer aldığı metindir.¹

Fakat *Yarımçığ Elyazma* romanındaki hikâyelerde/el yazmalarında tarihin “dokunulmaz”, tekdüze yorumlanan Dede Korkut/Oğuz kahramanları farklı şekilde ele alınır. *Dede Korkut Destanı* üzerine uzun süren kapsamlı bilimsel araştırmalar yapan Kamal Abdulla, *Yarımçığ Elyazma* romanını “Özün için büt düzeltme!” (2016, s. 174) ideolojisi üzerine kurulduğunu söyler ve bununla da romanın olayları ve kahramanları putlaştırmadan insanileştirmeye götüren reel bir eser olduğuna dikkat çeker. Yazar, *Yarımçığ Elyazma* romanı için “menim metnim başdan-ayağa imitasya idi” (2016, s. 113), “Herden mene ele gelir ki, “Yarımçığ elyazma” “Kitabı-Dede Qorqud”un o biri üzüdür. Demek isteyirem ki, roman, ilkin metne onun o biri üzünden baxmaq teşebbüsüdür” (2016, s. 173) der. Dolayısıyla destan tekniğiyle roman tekniğini bir arada tutan *Yarımçığ Elyazma*, *Dede Korkut Destanı*’nın anlamsal dönüşüm yapılarak romanlaştırılmış halidir.

İdealize Edilmiş Kahramanlara Karşı Gerçekçi Tipler

Romanın kurgusunu destan üzerine yeni bir yorumla kaleme alan yazar, destan karakterlerini farklı bakış açısıyla yorumlayarak yeni bir anlatı ortaya çıkarmış olur. Yazar, destandan ve tarihten aldığı geleneksel anlatıcıları romanında kalıplaşmış görevlerinin dışında tutar. Romanda Korkut, Beyrek, Salur Kazan, Burla Hatun, destandakinden farklı özelliklerle, günümüzün sosyal ve kültürel şartlarına “uygunlaştırılarak” okuyucu karşısına çıkartılır. (Beşkonak, 2019, s. 54). Doğal olarak yazarın bu yaklaşımı geniş çaplı okuyucu ve araştırmacı kitlesinin dikkatini çekerek eleştirilere sebep olur. “Bu, tarihi saptırma olarak algılanmamalıdır, çünkü Kemal Abdulla tarihi bir belgenin

¹ Bu makalenin konusu *Yarımçığ Elyazma* romanının Dede Korkut’u ve destanın diğer kahramanları olduğundan, çalışmada Şah İsmail ile ilgili bölüme yer vermedik.

çevirisini yapmamış, tarihî kimlikleri yeniden şekillendirerek, kurmaca bir hikâye yaratmıştır” (Söylemez, 2015, s. 448). Kamal Abdulla bu konuya “Men tarixi mövzuda yazmamışam. Men hisslerin tarixinden yazmışam” (Abdulla, 2016, s. 115) şeklinde açıklık getirir.

Destanın idealize edilmiş kahramanları romanda daha gerçekçi, birer günümüz insanı olarak okuyucuya takdim edilir. Dede Korkut, buna en bariz örnektir. Destanda “Oğuzın ol kişi tamam bilicisiydi, - ne diyerse, olurdu. Ğayibden dürlü xeber söyledi. Heq Teala anın könlüne ilham edirdi.” (Kitabi-Dede Qorqud, 2018, s. 48) şeklinde kutsanan bilge ve yarı efsanevi Korkut Ata, *Yarımçıq Elyazma* romanında Bayındır Han'ın Oğuz beylerini sorguladığı mahkemede konuşmaları yazıya geçiren kâtip olarak verilir. Bu görev onu destandaki Dede Korkut'tan ayıran belirleyici özelliğidir. Oğuz'daki sıradan işlere dâhil edilmesi, onun destandaki Oğuz'un koruyucusu mistik bir önder konumundan uzaktır.

Tarihî kaynaklarda ve *Dede Korkut Destanı*'ndaki akıl hocası, keramet sahibi, bilge kişi Dede Korkut'tan farklı olarak kâtip konumunda olan Korkut, bir roman karakteri düzeyindedir. Bayındır Han, Oğuz'da yakalanan bir casusun serbest bırakılmasının sebeplerini açığa çıkarmak ve dâhili düşmanları bulmak maksadıyla Oğuz beylerini tek tek çağırarak konuşturur. Korkut'a konuşulanları tek tek yazma görevini verir: “Bayındır Xan elini mene teref uzatdı, bu defe mene hetta bir qeder qezeble baxdı, ya mene ele geldi?! Sen, - dedi, - yazacaqsan. Bu otaqda ne baş verse, kimin ağzından ne söz, ne kelme çıxsı birce-birce yazacaqsan” (Abdulla, 2012, s. 27). El yazmasına dönüşen bu notlar ve Korkut'un gözlemleri, onun günlüğü niteliğindedir. Yani birinci tekil şahıs bir hikâyeci, hatıralarını yazıyormuş, günlük tutuyormuş gibi davranır (Stevick, 2010, s. 234). Tuttuğu notları ileride bir Oğuznameye çevirme düşüncesinde olan Korkut, hoşuna giden sözlere özen gösterir. O, “‘Yata-yata yanları ağrıdı, dura-dura belleri qurudu.’ Qazan bunu demez. Deli kişiden bele eqilli söz... Oğuznamelerde yeri görünen sözdür bu söz” (Abdulla, 2012, s. 152), ‘Men aşığı qulpa yapışıram, sen yuxarı qulpa yapışırsan’. Bunu da Oğuznameye düzmeq gerekir. Edeblice edebli, amma hemi de sert bir söz söyledi, deyim dedi Bekil” (Abdulla, 2012, s. 176) diyen Korkut, sanki ileride yazıya geçirilecek olan bir destanın malzemelerini toplar. “Bilirmisen, Qorqud, oğul, bir gün gelecek, bütün bu ehvalatlar, qeziyyeler, vaqeeler, düşler sene gerek olacaq, lazımmın olacaq. Odur ki, diqqetin olsun. Diqqetin olsun, amma ondan da önce edaletin olsun. Edaletli olmaq asan bir iş deyildir – bilesen.” (Abdulla, 2012, s. 59) düşüncesinde olan Bayındır Han da bu konuda Korkut'la aynı fikirdedir.

Romandaki Korkut, destandakinden farklı olarak yanlış yapabilen, nefesine yenilebilen, bireysel duygu ve düşüncelerle donatılmış bir roman karakteridir. Diğer Oğuz beyleri gibi o da gençlik yıllarında kaçamak ilişkiler yaşamıştır. Bayındır Han, diğer Oğuz beyleri gibi Korkut'un da bir zamanlar Boğazca Fatma

ile bir gönül ilişkisi olup olmadığını sorduğunda Korkut'un cevabı “Men dexi bir zamanlar onun evine düz yolu qoyub eyri yoldan getdim” (Abdulla, 2012, s. 279) şeklindedir. Salur Kazan, Aruz, Şirşemseddin ve Bekil'in yanısıra Korkut da gençlik dönemlerinde Boğazca Fatma ile kaçamak ilişki yaşamıştır.

Casusluk gerekçesiyle yakalanan genç, Boğazca Fatma'nın oğludur. Bu oğlanın babasının kim olduğu bilinmemektedir. Oğlu casusluk gerekçesiyle yakalanıp hapsedilince Boğazca Fatma, oğlunu kurtarmak için Korkut'dan yardım ister. Boğazca Fatma'nın durumuna acıyan Korkut, Oğuz beylerine oyun oynayarak casusluk yaptığı iddiasıyla yakalanan oğlunu kurtarabilmesi için ona akıl verir. Korkut'un verdiği akılla Şirşemseddin, Salur Kazan, Aruz ve Bekil'le ayrı ayrı görüşen Boğazca Fatma, onların hepsini oğlunun babası olduklarına inanır. Boğazca Fatma'nın sözlerine inanan, dolayısıyla Korkut'un tuzağına düşen beyler, meşverette oğlanın suçsuz olduğu kararını alırlar.

Hilekar davranarak Boğazca Fatma'ya bu türde bir “akıl veren” Korkut, roman boyunca destandaki yüce birey arketipinden farklı insani vasıflarıyla okuyucuya takdim edilir. Öte yandan, destanın idealize edilmiş kişisi Dede Korkut, romandaki Korkut karakteriyle farklılık gösterse de, destandaki yüceltilmiş Dede Korkut'un birtakım kişilik özelliklerini romanda koruduğu görülür (Beşkonak, 2019, s. 82). Destanda olduğu gibi *Yarımçıq Elyazma* romanında da Korkut,

kopuz çalan bir ozan: “At ayağı yel kimi olursa, ozan dili dexi çevik olur. Amma her ozanın dili yox. Men ise Tanrının buyruğu ile ozanam” (Abdulla, 2012, s. 59); Oğuz adetine göre on altı yaşına gelmiş çocuğa ad koyan: “...yene beyler benim yanına adam saldılar, benim gelib bu yiğide ad qoymamı istediler” (Abdulla, 2012, s. 62); doğaüstü manevi güce sahip keramet sahibi: “Sen söyle, Qorqud. Haqtaala ki, senin könlüne ilham edir. Qayıbdan dürlü xeberleri ki, sen getirirsen. Olacaqdan, olmayacaqdan sen danışırın. Sen söyle.” (Abdulla, 2012, s. 137); gayıptan haberler veren: “Herden mene ele gelir ki, men qayıbdan dexi dürlü xeberler söyleye bilerem. Ne olacaq, nece olacaq? – bunları kimse blmez. Men ise bilerem” (Abdulla, 2012, s. 59); herkesin sırrını paylaştığı: “Mene öz sirrini kimler söylemedi – dünyadan küsenler, öldürenler, ölenler, övlad kimden olduğun bilen analar, xatunlarından gileyli atalar... dexi kimler. Oğuzun tüm sirri mende idi” (Abdulla, 2012, s. 67); şifalı otları bilen ve onları merhem gibi kullanan: “Men Xana o ot barede ne bildirimsen danışdım. Ağrı-acıya dermandır, dedim” (Abdulla, 2012, s. 90) birisidir.

Ayrıca, olaylar yazarın anlatıcı rolünü üstlendiği Korkut'un bakış açısıyla verilir. Bu durum da Korkut'un destan anlatıcısı Dede Korkut konumuna uygundur.

Korkutla birlikte destanın diğer kahramanları da romanda gerçekçi karakterler olarak okuyucuya takdim edilir. Destandan farklı olarak Beyrek, Salur

Kazan, Burla Hatun romanda olumsuz özellikleriyle karşı değeri temsil eden, gerilimi yükselten, “başıkişi ve fon karakterler arasında yer alan, tek bir özelliğin sembolü olan” (Stevick, 2010, s. 182) kart karakterlerdir. Yazar, ismini destandan aldığı bu karakterleri romanda farklı kimliklerle okuyucuya sunar. *Dede Korkut Destanı*'ndakinden farklı olarak hilekâr, değerlerine yabancılaşan Beyrek, romanda tek boyutlu kişilik olarak yer alır. O, adını düşman başı kesip, hüner göstererek almamıştır; bu işte hileye el atmıştır:

“-Dede, bunu sene söyleyim yalnız. O düşmen dedikleri öz yar-yoldaşım idiler. Önceden gönderdim bezirganları hay-küy salıb qorxutdular. Sonra men tepdim. Peren-peren etdim.

-Nece etdin bunu? Bes sen baş kesmedinmi? –Teecübümün heddi-hüdudu yox idi.

-Kesdim, Dede, kesdim, özümüzünkülerden idi, birinin başını kesdim.” (Abdulla, 2012, s. 64)

Sırrımı Dede Korkut'a açan Beyrek, anlaşıldığı gibi bu gelenekte sahtekârlığa başvurarak Oğuz'a ihanet etmiş olur. Beyrek'in bir diğer olumsuz davranışı, Tekgöz'le savaşmamak için Bayburt Kalesi'nde esarete kalmasıdır. Onun bu davranışı Oğuz'a olduğu kadar sözlüsü Banıçiçek'e de yapmış olduğu ihanettir. Bu durumdan Bayındır Han başta olmak üzere birçok Oğuz beyi haberdardır. Oğuz'daki birçok mesele gibi Beyrek'in hilekarlığı ve sahtekârlığı da Bayındır Han'ın huzurunu kaçıır. Onun: “Beyrek hiyle edir, ad qazanır, Qazanın inağı olur, bu yana da Tekgözün üstüne savaşa getmemekden öteri Bayburd esirliyini intixab edir. Ancaq ve ancaq böyle olmuşdur. Heç kim bilmese de men bunu sehilh bilirem. Bayburdun adamı mene bunu dedi” (Abdulla, 2012, s. 117) sözleri Beyrek'in iç yüzünü ortaya koyar.

Romanın bir diğer yalınkat bir kişiliğe sahip olan, olumsuz özelliğiyle kötüyü temsil eden, karşı güç grubunda yer alan (Korkmaz, 2016, s. 342) kart karakteri Kalın Oğuz'un güvenci, Bayındır Han'ın damadı Salur Kazandır. O, yanlış davranışlarda bulunarak Oğuz'da birçok karışıklığa sebep olmuştur. Bayındır Han'a göre Kazan “Qalın Oğuzu içeriden gemiren canavardır” (Abdulla, 2012, s. 281). Bayındır Han, Kazan'ın yaptığı hataları Korkut'a tek tek anlatır: Bekil'i ava davet eden Kazan, onun ok atmasını kendi hüneri olarak görmez, “At işlemese er hüner göstermez. Senin atın eqilli atdır. Hüner atındır” (Abdulla, 2012, s. 95) diyerek Oğuz beylerinin yanında Bekil'i küçük düşürür. Kazan'a küsen Bekil, kederini dağıtmak için geyik avlamaya gider. Avda attan düşüp bacağı kırar ve bunu fırsat bilen Kara Tekür, Oğuz'un sınırına kadar gelir. Kazan, Bayındır Han'dan habersiz bütün ordusunu toplayıp ava gider. Ava giderken savunmasız durumdaki yurdunu dayısı Aruz'a değil, oğluna emanet eden Kazan, Aruz'u saymayarak onu küstürür. Bu durumu fırsat bilen düşman “yurdu daradı, ulu savaş oldu” (Abdulla, 2012, s. 281). Kazan'ın yurdunu talan eden düşman,

anasını, karısını, oğlunu tutsak eder. Bayındır Han, Oğuz'daki birçok olumsuz olay için “Suç Qazanındır” (Abdulla, 2012, s. 281) diyerek Kazan'ı suçlar.

Salur Kazan'ın eşi, Bayındır Han'ın kızı Burla Hatun da romanın kart karakteridir. *Dede Korkut Destanı*'nda “Dizin basup oturanda halal görklü, ... ağ südin toya emzirse ana görklü” (Ergin, 1986, s. 10) şeklinde kutsanan, statüsü önemli olan kadına *Yarımçıq Elyazma* romanında farklı kişilik özellikleri yüklediğinden okuyucu, romanda destandakinden farklı bir Burla Hatun'la karşılaşır. Eşi Salur Kazan'ı yanlış yönlendiren Burla Hatun, hem İç Oğuz'da, hem Dış Oğuz'da düşmanlığın artmasına, huzurun bozulmasına sebep olur. Ayrıca, Burla Hatun ve Baniçiçek'in Basat'a karşı hissettikleri arzu şehvete dayalı arzular olduğundan bu onların zihinlerdeki imajına ters düşür.

Romandaki Farklı Yorumun Okuyucu ve Araştırmacılar Üzerindeki Etkisi

Göründüğü gibi yazar, reel bir anlatıyla geleneksel anlatıcıları postmodern dünyaya, “Oğuz cemiyetini mitolojiden tarihe” taşır (Abdulla, 2016, s. 108). Kamal Abdulla (2016), “Dastandakıların bezen ağızlarını doldurub demek istedikleri ve udqunub demedikleri”ni (s. 108) *Yarımçıq Elyazma* romanının kahramanları aracılığıyla “dedirtir”. “Tarihi karakterleri şimdileştiren yazar, kalıplaşmış ve üzerinde tek yönlü araştırma yapılan kahramanları günümüze uygunlaştırmak ve “dokunulmaz” kahramanlara farklı açıdan bakılmasını ister” (Beşkonak, 2019, s. 17). Kamal Abdulla, geçmişin varlığını inkâr etmez. O, geçmişe, tarihe farklı açıdan bakarak geçmişi algılamının değişik yollarını ortaya koyar. Bazı târihi gerçekleri yansıtmakla birlikte romanda postmodernizmin metinle oynamak, onu farklı takdim etmek kriterine uygun olarak belirli ölçüde farklı yaklaşım mevcuttur. Kamal Abdulla (2009), bu farklı yaklaşımı şu şekilde açıklar:

Edebiyyat âleminde bele bir meşhur benzetme var. Görünmeyen terefi görünen terefinden büyük olan her hansı bir şey aysberqe – okeanda üzen neheng buz dağına benzedilir. Dede Qorqud da bele bir aysberqi xatırladır. Dastanda özünü ve “üzünü” gösteren Dede Qorqud aysberqin üzde olan, görünen hissesidir. Bu Dede Qorqud, hadiseleri hökmen tamamlayan ve hadiselere bezen müdaxile eden, Oğuz igidlerine öyüd ve nesihet, Oğuz başçılarına meslehet veren ağsaqqal, haqtealanın könlüne ilham etdiyi, qayıbdan dürlü xeberler söyleyen müdrük bir peyğemberdir (s. 166).

Bugüne dek Dede Korkut üzerine yapılan araştırmaların, incelemelerin ve yazılan eserlerin çoğu ağırlıklı olarak Oğuz Türklerinin *Dede Korkut Destanı*'nda yüceltip kutsallaştırılmış, hikayelerin anlatıcısı ozanı, yarı-efsanevi bir bilge, Türk kavimlerinin atası ve dahisi, Oğuz kahramanlarına nasihatlerde bulunan Dede Korkut üzerine olmuştur. Dolayısıyla bugüne dek Dede Korkut'un destandan bilinen tarafı – buzdağının görünen tarafı incelenmiş. Kamal

Abdulla'nın *Yarımçıq Elyazma* romanı ise bu buzdağının görünmeyen tarafıdır. Çünkü Abdulla, destana sanki tam şekilde analiz edilip bitirilmiş, artık açığa çıkarılmasını bekleyen hiçbir gizemli tarafı kalmamış gibi davranılmasından yana değil, buzdağının/destanın görünmeyen ama görünmek için can atan tarafının analiz edilmesinden, açığa çıkmasından yanadır. Ona göre destan her dikkatli okunuşunda yeniden doğuşunu yaşıyor; gizemli perdesi altından daha önce bilinmeyen bir tarafı ortaya çıkıyor.

Her defe Dastana müraciət ederken o ele bil özünün yeni bir doğuluşunu yaşayır. Her ona zillenen diqqətli baxış altında ele bil yeniden qol-qanad acır (belke eriyir), sanki özünü silkeleyir. Ve bu zaman özünün evveller belli olmayan, sezilmeyen bir görünüşünde görünür. Sirriçindeliyi heqiqeten erimeye başlayır. Sanki dastan enine de, uzununa da tehlil edilmişdi. Sanki buradaki en xırda mesele bele çoxdan hamıya melum idi. Anlamadığımız ve anlaya bilmediyimiz, razılaşmadığımız ve razılaşa bilmediyimiz meqamların üzerinden ele telem-telesik keçib gedirdik ki, sanki bele meqamlar heç yoxmuşlar. Her şey sanki aydından da aydın idi. Amma bu aydınlıqların içinde bezen öz qaranlığına dalıb adacıqlara benzeyen bir sıra nöqteler (meqamlar) tekidle “görünmemeklerinde” yaşayırdılar. Ve bu görünmeyen nöqtelerin evvel-axır görünmeleri de son derece aydın ve labüd, sadece vaxtla bağlı mesele idi (Abdulla, 2009, s. 26).

Destanı bu merak ve titizlikle inceleyen yazar için *Yarımçıq Elyazma* sanki destanın derin katında görünmeye, bilinmeye can atan birçok şeyin deşifresidir. Yazar, destanın gizli ve derin katında zayıf bir şekilde parlayan bazı meseleleri gizlemek yerine onları deşifre etmenin daha doğru olduğu fikrini savunur ve ekler: “Menim deşifremın inkarı mümkün olmayan bünövresi var – bu, “Gizli Dede Qorqud” silsilesini teşkil eden tedqiqatdır” (Abdulla, 2016, s. 110).

Öte yandan “Gizli Dede Qorqud” monografisindeki ilahileştirilmiş Dede Korkut'tan farklı olarak *Yarımçıq Elyazma* romanında bu statünün Dede Korkut'tan alındığı iddialarına yazar şu şekilde açıklık getirir: “Heç bir yerde “ilahileşdirme” olmayıb. Heç bir yerde “aşağılamaq” da olmayıb. Sadece, men meseleni mifoloji registrden tarixi (insani) registre keçirmeye cehd elemişem” (Abdulla, 2016, s. 143).

Dede Korkut Destanı'nın çağdaş bir yorumu olan *Yarımçıq Elyazma*, her ne kadar ilginç ve yenilikçi bir çalışma olsa da destan ile karşılaştırılması durumunda eleştirilerin kaçınılmaz olduğu bir gerçektir. Yüzyıllar boyunca okunup hafızalara resmedilen destan kahramanlarını kendi bilgisi ve hayal dünyasıyla harmanlayıp canlandıran yazar, beğenildiği kadar eleştiri yağmuruna da tutulur. Romanın içeriğine yönelik yapılan eleştirilerin odak noktası başta Dede Korkut olmak üzere tarihî kişilerin alışılmadık bir yaklaşımla tasvir edilmesidir. “Sen niye senden evvel yazanlar kimi yazmırsan, senden evvelkilere oxşamırsan?” (Abdulla, 2016, s. 122) gibi sorulara cevap olarak yazar bu

farklılığın sebebinin “bütleştirmekden kaçma cehdi” olduğunu söyler” (Abdulla, 2016’dan aktaran Beşkonak, 2019, s. 35).

Yayımlandığı günden itibaren Azerbaycan edebiyatında geniş çaplı okuyucu ve araştırmacı kitlesinin dikkatini çeken eserle ilgili Azerbaycan Yazarlar Birliği, eleştirmenlerin, yazarların katıldığı ve iki gün süren toplantı düzenlemiştir. Azerbaycan’da büyük tartışmalara yol açan roman, dünyanın birçok ülkesinde de ilgi uyandırmış, roman üzerine üç yüzü aşkın makale yazılmıştır.

Yarımçıq Elyazma romanının *Dede Korkut Destanı*’nın ve yaratıcı hayal gücünün birliğinden doğan bir eser olması, alışlagelmışin dışında yorumlanması fikir ayrılıklarıyla beraber merak duygusu da uyandırır ve “bu şekilde “Dede Qorqud” metnini oxumağa yeni heves ve bu metni deyerlendirmeye yeni ehtiras yaranır” (Abdulla, 2016, s. 110). Destan karakterlerinin, genel anlamda Oğuz toplumunun yeni kurguyla ele alınması okuyucuyu *Dede Korkut Destanı*’na yönlendirerek onu yeniden okuma ve *Yarımçıq Elyazma* romanı ile “mukayese” etme ihtiyacı uyandırır. Bu durumla ilgili yazar kendisi de itirafta bulur: “Yarımçıq Elyazma hetta “Dede Qorqud”u vaxtile oxumuş adamları bir daha Dastanı vereqlemeye mecbur edib” (Abdulla, 2016, s. 110). Yazar, *Yarımçıq Elyazma*’nın okuyucuyu tekrar destana yönelttiği fikrindedir: “Mene ne qeder adam etiraf etdi ki, “Yarımçıq elyazma”nı oxuyandan sonra gedib “Kitabi-Dede Qorqud” dastanını bir daha oxuyub ki, baxıb görsün romanda dastan ne derecede deyişdirilmiş şeikle salınıb...” (Abdulla, 2016, s. 123).

Romanda geleneksel üslubun dışına çıkılarak kutsallaştırılan destan kahramanlarını farklı şekilde yorumlamak ilk başta okuyucunun şaşkınlığına sebep olsa da romanın mantığını çözebilen okuyucu için roman heyecan verici okuma macerasına dönüşür. *Dede Korkut Destanı* ile ilgili bilinenlerin dışında farklı, paralel gerçeklerin “var olması” durumu ise Kamal Abdulla’nın “Paralel dünyalar” kavramının, sonsuz olasılıklar düşüncesinin bir başka açıklamasıdır.

Yazarın farklı yorumlayışı, yarattığı şaşırtıcı etki kadar doğal ve inandırıcıdır. Romanın kurgusu destanın yeni bulunmuş el yazması etkisi bırakacak kadar inandırıcıdır. Hasar görmüş, okunaksız eski bir el yazmasının metninden oluşan romanda eksik yerleri tamamlamaya bazen yazar yardımcı olurken, yarım kalmış olayları yorumlamak bazen de okuyucuya kalır. Romanın yarım kalan, bu yönüyle merak uyandıran boşluklarını her okuyucu kendi yorumuyla tamamlamaya çalışır. Böylece Kamal Abdulla, her okuyucunun kendine özgü yorumuna açık olan romanıyla Türk Dünyasının ortak mirası, Azerbaycan-Türk folklor sanat hazinesi *Dede Korkut Destanı* konulu eserini “herkesin eseri” hâline getirmeyi başaran yazara dönüşür.

Sonuç

Dünya edebiyatının önemli eserlerinden olan, Oğuz toplumunun destanlaşan anlatısı *Dede Korkut Destanı*, Türk kültür dünyasının en önemli başyapıtlarındandır. Türk Dilbilimi ve Halk Bilimi sahalarında önemli çalışmalara imza atan Prof. Dr. Kamil Nerimanoğlu (2004), *Dede Korkut Kitabı*'ni Türk dünyasının altın kitabı olarak değerlendirir: “Kökümüzü, menşemizi, vatanseverliğimizi, devlet hissimizi, dostumuzu, düşmanımızı, gönül dünyamızı, kan hafızamızı, dünümüzü, bugünümüzü, yarınımızı bize gösteren Dede Korkut Kitabı yalnız Azerbaycan edebiyatının değil, bütün Türk dünyasının altın kitabı olarak ölümsüzdür” (s. 145). Türkiye’de edebiyat tarihi ve Türkolojinin kurucusu Ord. Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut’u öbür gözüne koysanız, Dede Korkut ağır basar” diyerek *Destanı*'nin değerine dikkat çeker.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde ve çeşitli dillerinde Türk Dünyasının ortak mirası, Türk edebiyatının başyapıtlarından olan, zengin folklorik malzeme içeren bu destan üzerine çok sayıda çalışma yapılmış; değeri yorumlandıkça artan eserle ilgili ortaya kıymetli, bilimsel ve sanatsal eserler çıkarılmıştır. Bunlardan biri *Yarımçıq Elyazma* romanıdır.

İlham kaynağı *Dede Korkut Destanı* olan *Yarımçıq Elyazma*, edebî bir çalışmadır, dolayısıyla romandaki olay ve kahramanlar bilinen Dede Korkut destan kahramanlarından çok daha farklı kişiler olarak çarpıcı bir tarzda çizilmiştir. Tarihî ortam ve isimler aynıdır, fakat romandaki kahramanlar destanın efsanevi “düz kahramanlarından” farklı olarak zaaflarıyla, hırslarıyla birer günümüz insanlarıdır.

Tarihî karakterleri şimdileştiren yazarın amacı, üzerinde tekdüze çalışmalar yapılan kahramanlara farklı açıdan bakılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla *Yarımçıq Elyazma* tarih değil, edebî bir çalışmadır ve eseri değerlendirirken bu hususun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Kör hakemlik.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Tek Yazar %100.

Etik Komite Onayı: Yazar tarafından çalışmanın etik kurul iznine tabi olmadığı bildirilmiştir.

Finansal Destek: Yazar çalışma ile ilgili bir finansal destek alınmadığını bildirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çalışma ile ilgili potansiyel çıkar çatışması bulunmadığını bildirmiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir.

KAYNAKÇA

- Abdulla, K. (2009). *Mifden yazıya ve yaxud gizli Dede Qorqud*. Mütercim.
- Abdulla, K. (2012). *Yarımçıq elyazma*. Mütercim.
- Abdulla, K. (2012a). *Mitten yazıya ve ya gizli Dede Korkut*. (A.Duymaz, Çev.) Ötüken.
- Abdulla, K. (2014). *Eksik el yazması*. (A.Duymaz, Çev.) Ötüken.
- Abdulla, K. (2016). *Düma ile Coys arasında*. Mütercim.
- Adıgüzel, S. (2013). *Modern Azərbaycan edebiyatında Dede Korkut: metinlerarası çözümlenmeler*. Fenomen.
- Altınkaynak, E. “Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Bilgi Kirliliği ve Tahrifatlara İki Örnek” *Karadeniz*, 2022(55): 96-104.
- Aşkaroğlu, V. (2015). *Postmodernizm sınırsız özgürlük mü, özgürlüğün sınırı mı?* Karadeniz Dergi.
- Beşkonak, A. (2019). *Kamal Abdulla'nın romanlarında yapı ve izlek*. (Tez No. 579776) Yayınlanmamış Doktora tezi, Ardahan Üniversitesi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Eco, U. (1997). *Yorum ve aşırı yorum*. (K. Atakay, Çev.). Can.
- Ergin, M. (1986). *Dede Korkut kitabı (metin-sözlük)*. Ebru.
- Hacıyev, T. (Ed.). (2004). *Qorqud edebiyatı*. Önder.
- Kitabi-Dede Qorqud (dastan)* (2018). Kitab Klubu.
- Korkmaz, R. (2016). *Sabahattin Ali insan ve eser*. Kesit.
- Qarayev, S. (2014). Kamal Abdullanın romanlarında trilogiya anlamı. *Filologiya Meseleleri*, (3), 334-340. Erişim adresi: <http://www.filologiyameseleleri.net/pdf/j3-2014.pdf>
- Nerimanoğlu, K. V. (2004). Dede Qorqud Kitabı dünya epos medeniyetinin nadir örneğidir. *Dede Qorqud dünyası*. Önder.
- Söylemez, O. (2015). Dede Korkut'a yeniden bakmak: Kemal Abdulla'nın Eksik el yazması. *Yeni Türkiye*, 76(6), 444-451.
- Stevick, P. (2010). *Roman Teorisi*. (S. Kantarcıoğlu, Çev.). Akçağ.

EXTENDED SUMMARY

The subject of the article titled “Today’s Dede Korkut of Yarımçıq Elyazma” is about Dede Korkut and the novel *Yarımçıq Elyazma* written by Kamal Abdulla, one of the most important representatives of contemporary Azerbaijani literature, inspired by the *Dede Korkut Epic*. The literary works and scientific researches of Kamal Abdulla, a writer and scientist of great importance in the literary, cultural and social life of the Turkic world, are of great significance in the national literature. Abdulla’s novels, which breathe new life into the traditional understanding of the novel, are among the valuable works of contemporary Azerbaijani prose. Kamal Abdulla’s works are broadly nourished by the national sources of Turkish literature, mythology and folklore. The main source of inspiration for the author’s works is the *Dede Korkut Epic*. One of the most important examples of this is the author’s novel “*Yarımçıq Elyazma*”. In the novel inspired by the

Dede Korkut Epic, the author has created a different narrative by bringing a new interpretation to the historical narrative. Differently portrayed heroes of the epic are considered as the most striking aspect of the novel.

The aim of this study is to examine the most striking character of the novel, the sacred and wise person of the epic, Dede Korkut, in the novel *Yarımçiq Elyazma* by Kamal Abdulla, who incorporates the idealized heroes of the *Dede Korkut Epic* as modern-day people. Korkut in the novel is a different character compared to the glorified and sanctified Korkut Ata of the epic.

Such an approach by the author has attracted the attention of a wide audience of readers and researchers. The novel, which caused great controversy in Azerbaijan, aroused interest in different countries of the world, and more than three hundred articles were written about the novel. What makes the novel so controversial is the author's unique, unconventional reconstruction of heroes and events by adapting them to the contemporary period. The author's aim in presentizing historical characters is to provide a different perspective on events and heroes that have been researched in one direction.

Although *Yarımçiq Elyazma*, a contemporary interpretation of the *Dede Korkut Epic*, is an interesting and innovative work, it is a fact that criticism is inevitable when compared with the epic. The author, who blends the heroes of the epic, who have been read and memorized for centuries, with his own knowledge and imagination, is criticized as much as he is admired. The focal point of the criticism of the novel's content is the portrayal of historical figures, especially Dede Korkut, with an unusual approach. The novel *Yarımçiq Elyazma*, which has attracted the attention of a wide audience of readers and researchers in Azerbaijani literature since its publication, has aroused interest in many countries of the world as well. In particular, the author's scientific research on Dede Korkut led to new scientific thinking in Korkut studies in the world, and the novel *Yarımçiq Elyazma* turned into a literary event.

In this study, using the method of novel analysis and character analysis, the main character of the novel *Yarımçiq Elyazma*, Dede Korkut, was analyzed within the scope of epic and novel. For this purpose, the author's literary and scientific works published in Azerbaijan and Turkey were scanned and read, and the necessary notes were taken.

In the novel *Yarımçiq Elyazma*, the "untouchable", uniformly interpreted Dede Korkut/Oğuz heroes of history are handled differently. The author, who wrote the fiction of the novel with a new interpretation on the epic, created a new narrative by interpreting the characters of the epic from a different perspective. The author excludes the traditional narrators from the epic and history from their stereotypical roles in his novel. Dede Korkut is the most obvious example of this. Unlike Dede Korkut, the mentor, mastermind and wise person in historical sources and in the *Dede Korkut Epic*, in the novel *Yarımçiq Elyazma* he is portrayed as the scribe who transcribes the statements in the court where Bayındır Khan interrogates the Oghuz beys. Korkut in the novel is a modern-day person who can make mistakes, succumb to his ego, and whose individual feelings and thoughts are predominant.

Kamal Abdulla, in his novel *Yarımçiq Elyazma*, which is a contemporary interpretation of the *Dede Korkut Epic*, brings traditional narrators to the postmodern world with a real narrative and depicts historical figures, especially Dede Korkut, with an unusual approach. Inspired by the *Dede Korkut Epic*, *Yarımçiq Elyazma* is a literary work,

so the events and heroes of the novel are portrayed strikingly different from the well-known *Dede Korkut Epic* heroes. The historical setting and names are the same, but the heroes of the novel are modern-day people with their weaknesses and ambitions, unlike the mythical “plain heroes” of the epic. The author’s aim in presentizing historical characters is to provide a different perspective on heroes who have been studied in a monotonous manner.

With this novel, which is the novelization of his scientific research, Abdulla has reintroduced the Book of Dede Korkut, one of the most important works of world literature, one of the most important masterpieces of the Turkic cultural world, the epic narrative of the Oghuz society, to the world. What makes the author’s work unique and valuable is that he combines a scientific approach with a literary approach, interprets events in his own unique literary-philosophical way and adds his boundless imagination to it.